



# «ВАРОТЫ АФРЫКІ» У АГНІ

## Што адбываецца ў Судане?

Ваеннае сутыкненне рэгулярнай арміі і сіл аператыўнай падтрымкі (Rapid Support Forces, RSF) у Судане, які называюць «варотамі ў Афрыку», прыцягнула ўвагу без перабоўшвання ўсяго свету. Апошнія падзеі ў адной з ключавых дзяржаў Чорнага кантынента ў топе навін інфармацыйных агенцтваў. Жорсткія баявыя дзеянні ў Судане працягваюцца ўжо два тыдні. Яны ахапілі як мінімум 6 з 18 штатаў краіны. Як паведаміла ТАСС са спасылкай на Міністэрства аховы здароўя Судана, загінулі больш чым паўтысячы чалавек, звыш чатырох тысяч атрымалі раненні. На фоне баявых дзеянняў паўстаў востры дэфіцыт харчавання, вады, паліва і лекаў, цэны на гэтыя жыццёва неабходныя тавары ўзляцелі шматразова, паведаміла Упраўленне ААН па каардынацыі гуманітарных пытанняў. У СААЗ заявілі, што ў Хартуме функцыянуе толькі 16 працэнтаў медыцынскіх устаноў. Што ж адбываецца ў Судане?

### Крытычная маса

Палітычны крызіс у Судане пачаўся пасля таго, як у красавіку 2019-га ў выніку ваеннага перавароту быў адхілены ад улады прэзідэнт Амар аль-Башыр. Улада перайшла да пераходнага ўрада, чыёй галоўнай задачай, як было абвешчана, з'яўлялася арганізацыя дэмакратычных выбараў і перадача паўнамоцтваў абранаму прэзідэнту. Але ў 2021-м суданская армія аб'явіла надзвычайнае становішча і ўзяла ўладу ў свае рукі, паабяцаўшы вывесці краіну з зацяжнага эканамічнага і палітычнага крызісу, а затым перадаць уладу законна абраным прадстаўнікам народа.

Аднак калі гэта адбудзецца — незразумела. У пачатку снежня мінулага года суданскія генералы Абдэль-Фатах аль-Бурхан і Мухамед Хамдан Дагала — менавіта тыя, хто цяпер ваююць адзін з адным, — падпісалі з грамадзянскай кааліцыяй «Сілы за свабоду і перамены» пагадненне аб фарміраванні грамадзянскага пераходнага ўрада. Згодна з дакументам, пасля з'яўлення такога ўрада вайскоўцы павінны адыйсці ад дзяржаўнага кіравання. Але, мяркуючы па цяперашніх баях, зараз генералы дзеляць уладу, так што праект грамадзянскага ўрада адкладаецца на нявызначаны тэрмін. «Цяперашнія падзеі сталі вынікам дасягнення крытычнай масы супярэчнасцяў менавіта паміж дзвюма ваеннымі групамі, якія так і не змаглі прыцішыць свае палітычныя амбіцыі, накіраваныя на дасягненне ўсёй паўнаты ўлады ў краіне», — заўважыў news.ru прафесар Пяцігорскага дзяржаўнага ўніверсітэта Дзяніс Міргарад.

### Джыны на конях

Сілы аператыўнай падтрымкі з'явіліся ў Судане больш чым 20 гадоў таму ў багатым золатам і нафтай рэгіёне Дарфур на захадзе афрыканскай краіны, які насяляюць арабы і чарнакурныя плямёны фур. Пры гэтым карэннае насельніцтва лічыць, што арабы прымаюць чарнакурных за людзей другога сорту і прыгнятаюць іх, прысвойваючы рэсурсы чорных плямёнаў. «Калі ў 2003 годзе фур паўсталі супраць цэнтральнага ўрада, улады арганізавалі карнае падраздзяленне з арабскага насельніцтва Судана, якое атрымала назву «Джанджавід» (у перакладзе — «джыны на конях»). Па сутнасці, гэта племянная міліцыя. З часам «джанджавіды» станавіліся ўсё мацнейшымі і працягвалі выконваць дзяржаўныя задачы па падтрыманні бяспекі ў розных рэгіёнах», — распавёў news.ru Ігар Герасімаў.

Яны вырашалі племянныя канфлікты — гэта для Судана гіс-



тарычна балючае пытанне. Там 19 этнічных груп і амаль 600 малых народнасцяў. Такім шляхам «Джанджавід» стаў уплывовым праўрадавым ваенізаваным фарміраваннем. У 2013 годзе прэзідэнт Судана Амар аль-Башыр рэарганізаваў «джынаў» у RSF і прысвоіў яго ўдзельнікам вайсковых званняў. Цяпер Сілы аператыўнай падтрымкі, якія ўзначальвае генерал Мухамед Хамдан Дагала, налічваюць, па розных ацэнках, ад 50 да 140 тысяч чалавек. Па меркаванні экспертаў, RSF досыць моцныя і вопытныя, каб паспяхова супрацьстаяць рэгулярнаму войску.

Апошняю чвэрць стагоддзя Судан прадаваў вайсковую сілу тым, хто быў гатовы заплаціць. «Ён прадаваў наймітаў у Чад падчас грамадзянскай вайны ў гэтай краіне ў 2005—2010 гады. Ён прадаваў вайсковую сілу ў Лівію падчас грамадзянскай вайны з 2014 года. Ён прадаваў ваенную сілу ў Емен для патрэб ваеннай кааліцыі на чале з Саудаўскай Аравіяй. Цяпер патрэбы ў гэтых вайскоўцаў няма, яны ўсё вярнуліся дадому. Але ў Судане зарабіць няма дзе. У выніку пад іх кантроль трапілі розныя сферы нелегальнага бізнесу. Кантрабанда. Акрамя таго, яны кантралююць нелегальную здабычу золата на тэрыторыі Судана, — распавёў mir24.tv навуковы супрацоўнік Цэнтра арабскіх і ісламскіх даследаванняў Інстытута ўсходазнаўства РАН Рыгор Лук'янаў. — Для таго каб яго вывезці за мяжу і прадаць, дастаткова самалёта і аэрадрома, з дапамогай якога яго можна вывезці».

### Войска супраць спецназа

Фармальнай падставай для маштабнага вайсковага канфлікту стала жаданне Абдэль-Фатах аль-Бурхана скончыць з незалежнасцю Сіл аператыўнай падтрымкі і падпарадкаваць іх агульнаармейскаму кіраўніцтву, гэта значыць сабе. Каб не пакрыўдзіць свайго намесніка, кіраўнік савета прапановаў увесці двухгадовы пераходны перыяд, за гэты час спецназ павінен быў уліцца ў шэрагі войска

і фактычна пакінуць Мухамед Хамдана Дагала без рычагоў улады, якімі па суданскай традыцыі могуць быць толькі ўзброеныя прыхільнікі. Таксама ў RSF лічаць, што ім павінны перадаць прыбытковыя актывы з сельскай гаспадаркі, гандлю і прамысловасці за баявыя заслугі і выкананне важных работ замест рэгулярнага войска. Мухамед Хамдан Дагала спрабаваў пазбегнуць узброенага супрацьстаяння, прапанаваўшы сустрэчны план: у адпаведнасці з ім Сілы аператыўнай падтрымкі пяройдуць у падпарадкаванне да

войска на працягу дзесяці гадоў. Для дэманстрацыі сур'ёзнасці сваіх намераў ён прывёў RSF у баявую гатоўнасць і ўзяў пад кантроль частку інфраструктуры, перш за ўсё аэрапорт, размешчаны на поўначы краіны. Аднак Абдэль-Фатах аль-Бурхан чамусьці вырашыў, што сіла на яго баку, і не пайшоў на кампраміс. У выніку войска Судана паспрабавала абрынуць усю сваю механізаваную моц на лёгкаўзброеныя сілы спецназа.

Калі б справа адбывалася ў чыстым полі, то Узброеныя сілы лёгка разграмілі б RSF, але баі ідуць у гарадах, дзе спецназаўцы хутка перамяшчаюцца, хаваючыся ад авіяўдараў і спальваючы танкі саперніка, адзначае expert.ru. У выніку спецназ хутка захапіў прэзідэнцкі палац, штаб арміі, будынак тэлебачання і мноства іншых адміністрацыйных будынкаў, устанавіўшы наземны кантроль над большай часткай сталіцы краіны Хартумам. Пры гэтым войска мае амаль поўны кантроль у паветры, наносычы ўдары па захопленых будынках. Пасля некалькіх дзён баёў складалася тупіковае становішча: войска не мае сіл адбіць сталіцу і іншыя гарады, а Сілы аператыўнай падтрымкі, якія фармальна захапілі ўладу, не могуць выйсці за межы гарадоў, якія імі ўтрымліваюцца.

Цяперашні канфлікт нельга разглядаць толькі як барацьбу за ўладу і эканамічныя патокі, якія кантралюе кожны з бакоў. Судан, як і большасць афрыканскіх краін, быў цалкам адвольна ўтвораны еўрапейскімі каланізатарамі, якія прыводзілі межы без уліку спецыфікі плямёнаў, што пражываюць на іх тэрыторыі. Генерал Абдэль-Фатах аль-Бурхан — выхадзец з поўначы краіны, а Мухамед Хамдан Дагала — з поўдня, што робіць магчымы прагрэш аднаго з іх не асабістым паражэннем, а ўшчамленнем інтарэсаў кожнага з рэгіёнаў.

«Ёсць, вядома, супрацьстаянне розных гульцоў у барацьбе за суданскія рэсурсы, і ў тым ліку вельмі зручна выкарыстоўваць знешні гульцям такую маніпуляцыю, як стварэнне гарантанаванай зоны нестабільнасці. Таму што Судан — гэта найвялікшы чорны рынак зброі», — распавяла афры-



каніст, кандыдат палітычных навук, дацэнт факультэта сусветнай палітыкі МДУ Наталля Піскунова. Канфлікт абстраецца і тым, што лідараў падтрымліваюць розныя краіны. Так, аль-Бурхану і войску дапамагаюць Егіпет і ўплывовыя ісламскія дзеячы краіны. У той час, як за Дагала і RSF стаяць Аб'яднаная Арабская Эміраты, Саудаўская Аравія, ЗША і Еўрапейскі саюз.

### Вырвацца з Хартума

Сотні тысяч жыхароў Судана бягуць у суседнія краіны ад гвалту. Ва Упраўленні Вярхоўнага камісара ААН па справах бежанцаў заявілі, што займаюцца пытаннямі, звязанымі з бежанцамі. Па іх ацэнках, з-за боеспрыдатнасці каля 270 тысяч чалавек перасякуюць межы толькі з Чадам і Паўднёвым Суданам. Пры гэтым многія накіроўваюцца ў іншыя краіны рэгіёна — у Егіпет, Эрытрэю, Эфіопію, ЦАР і ў Лівію, але агенцтва ААН пакуль не гатова даць ацэнку, аб якой колькасці бежанцаў можа ісці размова.

Асцярога наконт бяспекі ўзмацнілася пасля таго, як Сусветная арганізацыя аховы здароўя аб'явіла аб «велізарнай біялагічнай рызыцы» пасля захопу баевікамі лабараторыі ў Хартуме, дзе захоўваюцца ўзоры ўзбуджальнікаў халеры, адзёру, поліяміеліту і іншых інфекцыйных захворванняў. У выніку баявых дзеянняў загінулі сотні людзей. Некаторыя раёны Вялікага Хартума ляжаць у руінах. Многія краіны прыступілі да эвакуацыі сваіх грамадзян з Судана. Вядома, небяспека вялікая. Асабліва рызыкаўна выязджаць з Хартума і яго наваколля. Сталічны аэрапорт стаў месцам баявых дзеянняў. Бежанцы перасякаюць мяжу з Егіптам, Чадам, Паўднёвым Суданам.

Але арганізаваная эвакуацыя замежнікаў у асноўным ідзе праз Порт-Судан на Чырвоным моры. Менавіта туды накіроўваюцца замежныя караблі і самалёты. Аднак да Порт-Судана са сталіцы яшчэ трэба дабрацца — гэта прыкладна 850 кіламетраў ад Хартума. Да граніцы з Егіптам яшчэ болей.

### Тым часам

#### 3 СУДАНА У ЕГІПЕТ ПРАЗ СУХАПУТНУЮ ГРАНІЦУ ВЫЕХАЛІ ШЭСЦЬ БЕЛАРУСКІХ ГРАМАДЗЯН

Яны працавалі на суданскія кампаніі па прыватных кантрактах. Аб гэтым паведаміў прэс-сакратар МЗС Беларусі Анатоль Глаз, перадае БелТА.

«Прытым гэта ініцыятыва была спалучана з вялікай рызыкай, — адзначыў прэс-сакратар МЗС. — Граніцу ўдалося перасекчы пры актыўным садзейнічання нашых дыпламатаў і расійскіх калег. Насустрал нам пайшлі і егіпецкія ўлады. Цяпер яны знаходзяцца ў Егіпце для вяртання на радзіму».

Паводле апошняй інфармацыі, на тэрыторыі Судана ў горадзе Хартуме знаходзяцца дзесяць грамадзян Беларусі, трое з якіх размешчаны ў пасольскім комплексе Расіі. Месцы знаходжання ўсіх беларусаў вядомыя і з'яўляюцца найбольш бяспечнымі ў існуючых умовах. Консульская служба Пасольства Беларусі ў Егіпце падтрымлівае з усімі пастаянную сувязь. «Прапрацоўваюцца спосабы і шляхі іх эвакуацыі», — удакладніў Анатоль Глаз.

«У Беларусі з крайняй трывогай і занепакоенасцю назіраюць за развіццём сітуацыі ў Судане. Заклікаем бакі супрацьстаяння праўляць стрыманасць, забяспечыць абарону грамадзянскіх асоб, дыпламатычных місій у Хартуме, стварыць магчымасць для эвакуацыі замежных грамадзян, якія знаходзяцца ў Судане, — заявіў прэс-сакратар МЗС. — Зыходзім з таго, што мірнае ўрэгуляванне цяперашняга крызісу на падставе нацыянальнага кансэнсусу з'яўляецца адзіным магчымым варыянтам вырашэння сітуацыі».

Але галоўнае — вырвацца з ахопленай баямі сталіцы. Да месцаў збору эвакуацыйных канвойў многія дабіраюцца на свой страх і рызыку. Аднак нават арганізаваны канвой не дае поўную гарантыю бяспекі.

### Кнот для рэгіёна

Выступаючы на пасяджэнні Савета Бяспекі ААН, генеральны сакратар арганізацыі Антонію Гутэрыш заклікаў да неадкладнага спынення кровапралітнага канфлікту ў Судане. У выніку гвалту дзесяткі тысяч людзей былі вымушаны пакінуць свае дамы, а па ўсёй краіне адбываюцца ўзброеныя сутыкненні. Медыцынскія службы перажываюць калапс, некаторыя бальніцы выкарыстоўваюцца ўзброенымі групамі, а запасы прадуктаў харчавання, вады, медыкаментаў і паліва скарачаюцца.

Генеральны сакратар ААН падкрэсліў, што ваенны канфлікт, які зацягнуўся, можа мець разбуральны наступствы, паколькі Судан мяжуе з сямю краінамі, а ўсе яны апошнім часам пакутуюць ад хваляванняў і канфліктаў. «Барацьба за ўладу ў Судане ставіць пад пагрозу будучыню не толькі гэтай краіны. Дадзены канфлікт — палаючы кнот, які можа здэтанавыць у некалькіх краінах, прычыніць вялізныя пакуты і адкінуць развіццё на дзесяцігоддзі назад», — адзначыў генеральны сакратар.

Тым часам стала вядома, што фактычны кіраўнік краіны генерал Абдэль-Фатах аль-Бурхан папярэдне ўхваліў план па падаўжэнні перамір'я, прапанаваны афрыканскім рэгіянальным аб'яднаннем IGAD (гандлёвы блок з васьмі краін Афрыкі, куды ўваходзіць і Судан), перадае Reuters. План таксама прадугледжвае адпраўку прадстаўнікоў рэгулярнага войска і ваенізаванага фарміравання RSF на перагаворы ў сталіцу Паўднёвага Судана Джубе. Магчыма, усё ж удацца нарэшце патушыць палаючы «вароты Афрыкі». Прынамсі, на гэта з'явілася хоць нейкая надзея.

Захар БУРАК.